

Het Effect van Alcoholgebruik en Gezinscohesie op de Mate en de Ontwikkeling van Regeloverschrijdend Gedrag bij Jonge Adolescenten

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

S.M.J. Bergs 3830039

Begeleiders S.A.M. Wijsbroek

Q.A.W. Raaijmakers

2^e beoordelaar C.J. van Lissa

Datum 22 juni 2015

Voorwoord

Een woord van dank gaat uit naar mevr. E. Jetten, mevr. L. Kolijn en dhr. F. Zelissen van Basisschool Franciscus Bunde en naar dhr. J. Gijzen en dhr. J. van Loo van Stella Maris College Meerssen, voor het verlenen van hun medewerking aan het onderzoek betreffende de masterscriptie. Daarnaast een woord van dank voor dhr. Q.A.W. Raaijmakers en mevr. S.A.M. Wijsbroek van Universiteit Utrecht, voor de feedback en de begeleiding tijdens het schrijven van de masterscriptie. Tot slot gaat een woord van dank uit naar mevr. M. Berghs en dhr. C. Riedel, die geassisteerd hebben tijdens de afname van de vragenlijsten op de scholen.

Abstract

This study first examined whether alcohol use and family cohesion affect the degree of rule breaking behaviour among young adolescents, adjusted for sex and education level. Second, this study examined whether alcohol use and family cohesion affect the development of rule breaking behaviour among young adolescents, adjusted for sex and education level. 269 young adolescents aged 10 to 13 years ($M = 11.87$, $SD = 0.68$) completed questionnaires twice, with an interval of four months. The multiple regression analysis found that with regard to the degree of rule breaking behaviour, only the effect of family cohesion was significant. With regard to the development of rule breaking behaviour, neither the effect of alcohol use nor family cohesion was significant. A paired sample t-test showed a non-significant decrease in rule breaking behaviour for both boys and girls. It can be concluded that alcohol use had no effect on the degree of rule breaking behaviour, while family cohesion does. Neither alcohol use nor family cohesion seems to affect the development of rule breaking behaviour among young adolescents.

Keywords: alcohol use, family cohesion, rule breaking behaviour, sex, education level

Samenvatting

In dit onderzoek werd allereerst onderzocht of alcoholgebruik en gezinscohesie effect hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau. Ten tweede werd onderzocht of alcoholgebruik en gezinscohesie effect hebben op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau. 269 jonge adolescenten in de leeftijd van 10 tot en met 13 jaar ($M = 11.87$; $SD = 0.68$) vulden op twee meetmomenten vragenlijsten in, met een interval van vier maanden. Uit een multiële regressieanalyse bleek dat met betrekking tot de mate van regeloverschrijdend gedrag alleen het effect van gezinscohesie significant was. Met betrekking tot de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bleek zowel het effect van alcoholgebruik als van gezinscohesie niet significant. Uit een gepaarde t-test bleek zowel bij jongens als bij meisjes een niet-significante afname van regeloverschrijdend gedrag plaats te vinden. Concluderend kan gesteld worden dat alcoholgebruik geen effect heeft op de mate van regeloverschrijdend gedrag, terwijl gezinscohesie wel effect heeft op de mate van regeloverschrijdend gedrag. Zowel voor alcoholgebruik als voor gezinscohesie blijft een effect op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten uit.

Keywords: alcoholgebruik, gezinscohesie, regeloverschrijdend gedrag, sekse, opleidingsniveau

Individuele en omgevingsfactoren zijn zowel van invloed op het gedrag van adolescenten als op de ontwikkeling van gedrag bij adolescenten (Bronfenbrenner, 1977). De aanwezigheid van meerdere individuele en omgevingsfactoren die een risico vormen voor de ontwikkeling van adolescenten, kan leiden tot het vertonen van regeloverschrijdend gedrag (Dornbusch, Erikson, Laird, & Wong, 2001; Green, Gesten, Greenwald, & Salcedo, 2008; Gutman, Sameroff, & Cole, 2003; Loeber & Farrington, 1999; Wikström & Sampson, 2003). Veel onderzoeken hebben zich tot op heden voornamelijk gericht op individuele en omgevingsfactoren die van invloed zijn op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij adolescenten. Echter, aangezien er tijdens de adolescentie een sterke toename plaatsvindt in de mate van regeloverschrijdend gedrag (Moffitt, 1993; Moffitt & Caspi, 2001; Raaijmakers, Engels, & Van Hoof, 2005), is het ook van belang aandacht te besteden aan factoren die de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag beïnvloeden.

In het huidige onderzoek wordt het effect van alcoholgebruik als individuele factor en gezinscohesie als omgevingsfactor op de mate en de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten bestudeerd. Alcoholgebruik en gezinscohesie worden beide onderzocht, omdat ze ook elkaar blijken te beïnvloeden (Ryan, Form, & Lubman, 2010). In meerdere onderzoeken werd gevonden dat een hoge mate van gezinscohesie bij adolescenten zorgt voor verminderd alcoholgebruik (Bray, Adams, Getz, & Baer, 2001; Gutman, Eccles, Peck, & Malanchuk, 2011; Kuendig & Kuntsche, 2006). Ander onderzoek vond echter ook dat alcoholgebruik een negatieve impact kan hebben op het gezin (Copello, Velleman, & Templeton, 2005). Gezien de verdeling in de steekproef, wordt in dit onderzoek gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau. De meeste typen regeloverschrijdend gedrag worden meer vertoond door jongens dan door meisjes (Bongers, Koot, Van der Ende, & Verhulst, 2004; Dodge et al., 2006). Ook blijkt de mate waarin jongens regeloverschrijdend gedrag vertonen tijdens de adolescentie, hoger dan bij meisjes (Bongers, Koot, Van der Ende, & Verhulst, 2003; Bongers et al., 2004; Miller, Malone, & Dodge, 2010; Moffitt, Caspi, Rutter, & Silva, 2001). Jongens blijken daarnaast vaker in contact te komen met politie en vaker veroordeeld te worden voor een strafbaar feit (Moffitt et al., 2001). Onderzoek van Fergusson en Horwood (2002) laat zien dat jongens op alle leeftijden zelfs twee keer zo veel regeloverschrijdend gedrag laten zien als meisjes. Ook voor opleidingsniveau wordt gecorrigeerd, omdat adolescenten die een lager opleidingsniveau volgen, minder betrokkenheid bij school laten zien en meer risico lopen op het vertonen van regeloverschrijdend gedrag dan adolescenten die een hoger opleidingsniveau volgen (Hirschi, 1969; Lucia, Killias, & Junger-Tas, 2012). Dat de mate van regeloverschrijdend gedrag hoger is bij adolescenten die een lager opleidingsniveau volgen,

werd ook gevonden door Junger-Tas, Ribeaud en Cruyff (2004). Zij vonden dit effect echter alleen voor jongens.

Ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag

De ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag kan volgens Moffitt (1993) uitgelegd worden aan de hand van twee ontwikkelingspaden. Het eerste ontwikkelingspad wordt gekenmerkt door problematisch regeloverschrijdend gedrag in de kindertijd en het geleidelijk ontwikkelen van een chronisch criminele levensstijl (Lilly, Cullen, & Ball, 2011; Moffitt, 1993; Moffitt & Caspi, 2001). Deze chronisch criminele levensstijl gaat gepaard met het plegen van relatief veel delicten (Farrington, 2003). Het tweede ontwikkelingspad, waartoe de grootste groep jongeren hoort, wordt gekenmerkt door het vertonen van regeloverschrijdend gedrag vanaf de adolescentie, tot vlak voor de volwassenheid (Lilly, Cullen, & Ball, 2011; Moffitt, 1993; Moffitt & Caspi, 2001). Volgens theoretisch onderzoek van Farrington (2003) beginnen jongeren die het tweede ontwikkelingspad volgen vaak tussen hun achtste en veertiende levensjaar met het vertonen van regeloverschrijdend gedrag. Empirisch onderzoek laat echter zien dat de meeste jongeren tussen hun veertiende en zeventiende levensjaar beginnen met het vertonen van regeloverschrijdend gedrag (Dodge et al., 2006). Ondanks dat de leeftijd waarop jongeren voor het eerst regeloverschrijdend gedrag laten zien volgens deze twee onderzoeken verschilt, komt in beide onderzoeken naar voren dat tijdens de adolescentie een piek wordt bereikt in de mate waarin jongeren regeloverschrijdend gedrag vertonen. Aan het eind van de adolescentie, ongeveer vanaf het twintigste levensjaar, stoppen de meeste jongeren weer met het vertonen van regeloverschrijdend gedrag (Farrington, 2003).

Jongeren laten een veelzijdigheid aan regeloverschrijdend gedrag zien (Farrington, 2003; Zhang, Wiczorek, & Welte, 2011). Uit zelfrapportages van Nederlandse jongeren blijkt dat zij vaker ernstig geweld gebruiken dan dat zij ernstige vermogensdelicten plegen (Enzmann et al., 2010). Echter, onderzoek naar Nederlandse en Marokkaanse jongens in preventieve hechtenis, wijst uit dat beide groepen juist het vaakst verdacht worden van vermogensdelicten zonder geweld, zoals fraude, inbraak en diefstal. Voor beide groepen geldt dat zij het minst vaak verdacht werden van brandstichting. In dit onderzoek werd tevens gekeken naar de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag. Aan de hand van de delictgeschiedenis van jongens werden verschillende delictprofielen onderscheiden. Hieruit bleek dat verreweg de grootste groep jongens bijna altijd verdacht werd van vermogensdelicten zonder geweld en vaak van vermogensdelicten met geweld, zoals afpersing. De kleinste groep jongens bestond uit jongens die altijd verdacht werden van

brandstichting, regelmatig van vermogensdelicten en soms van gewelddadige delicten (Veen, Stevens, Doreleijers, & Vollebergh, 2011).

Alcoholgebruik

Tijdens de adolescentie wordt experimenteren met alcohol en alcoholgebruik gezien als normaal fenomeen (Poelen, Scholte, Engels, Boomsma, & Willemsen, 2005). Veel adolescenten hebben dan ook ervaring met het gebruiken van alcohol, ondanks dat het verkrijgen van alcohol onder de achttien jaar illegaal is (Johnston, O'Malley, Bachman, & Schulenberg, 2011). Experimenteren met alcohol wordt onder andere beïnvloed door sociale factoren, zoals interacties met familie en vrienden. Alcoholgebruik van adolescenten blijkt sterk samen te hangen met alcoholgebruik van familie en vrienden (Rosenquist, Murabito, Fowler, & Christakis, 2010). De mate waarin adolescenten alcohol gebruiken, blijkt toe te nemen met de leeftijd. De sterkste toename vindt plaats tussen de twaalf en vijftien jaar (Poelen et al., 2005; Sutherland & Shepherd, 2001).

Gezinscohesie

Gezinscohesie wordt gedefinieerd als de emotionele binding die gezinsleden hebben ten opzichte van elkaar (Olson, 2011). Deze definitie is een algemene term, bestaande uit onder andere de hoeveelheid tijd die samen wordt doorgebracht, persoonlijke lichaamsruimte, emotionele ruimte, informatie, conversatie en beslissingsruimte van elk gezinslid (Kog, Vertommen, & Degroote, 1985), de kwaliteit van de band tussen ouders en kinderen en de mate van onderlinge betrokkenheid (Deković, Wissink, & Meijer, 2004; Meeus, Branje, & Overbeek, 2004). Naarmate adolescenten ouder worden, neemt de tijd die zij met familie doorbrengen af doordat ze meer ondernemen met leeftijdsgenoten (Steinberg & Morris, 2001). Echter, ondanks deze verschuiving richting autonomie, willen adolescenten niet alleen dat hun gezin betrokken blijft, maar blijven ze in hun ontwikkeling profiteren van een betrokken en ondersteunende gezinsomgeving (Barber & Schluterman, 2008; Crespo, Kielpikowski, Pryor, & Jose, 2011).

Alcoholgebruik en regeloverschrijdend gedrag

Alcoholgebruik van adolescenten lijkt regeloverschrijdend gedrag met zich mee te brengen (Fergusson & Horwood, 2000; Franken, 2003; Ryan et al., 2010). Uit onderzoek van Barnes, Welte en Hoffman (2002) blijkt alcoholgebruik zelfs een sterke voorspeller te zijn voor het vertonen van regeloverschrijdend gedrag. Veel onderzoeken richten zich echter alleen op de relatie tussen alcoholgebruik van adolescenten en het vertonen van geweld, en niet op regeloverschrijdend gedrag in het algemeen (Felson, Sovolainen, Aaltonen, & Moustgaard, 2008). Uit deze onderzoeken blijkt dat alcoholgebruik van adolescenten effect heeft op de mate

waarin zij geweld vertonen (Exum, 2006; Livingston, 2008). Een van de weinige onderzoeken naar het effect van alcoholgebruik op de mate van regeloverschrijdend gedrag in het algemeen, laat hetzelfde effect zien. Alcoholgebruik bij adolescenten blijkt zowel effect te hebben op de mate waarin geweld vertoond wordt, als op de mate waarin regeloverschrijdend gedrag zonder geweld vertoond wordt (Felson et al., 2008). Een mogelijke verklaring voor het gevonden effect, is dat het ontremmende effect van alcohol de tendens vergroot om risico's te nemen of om bepaald gedrag te vertonen (Fergusson & Horwood, 2000).

Gezinscohesie en regeloverschrijdend gedrag

Gezinscohesie blijkt een belangrijke rol te spelen bij het ontstaan en bij het aanhouden van regeloverschrijdend gedrag (Deković et al., 2004). Uit longitudinaal onderzoek blijkt tevens dat gezinscohesie effect heeft op de mate waarin adolescenten regeloverschrijdend gedrag vertonen (Lucia & Breslau, 2006; Matherne & Thomas, 2001). Een hoge mate van ervaren gezinscohesie blijkt namelijk zowel de mate als de intensiteit van regeloverschrijdend gedrag bij adolescenten te verlagen (Cavendish, Nielsen, & Montague, 2012; Dornbusch et al., 2001).

De huidige studie

In de huidige studie worden twee onderzoeksvragen behandeld. De eerste onderzoeksvraag is: Wat is het effect van alcoholgebruik en gezinscohesie op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau? Er wordt verwacht dat alcoholgebruik (Felson et al., 2008; Johnston et al., 2011) en gezinscohesie (Lucia & Breslau, 2006; Matherne & Thomas, 2001) effect hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten.

De tweede onderzoeksvraag is: Wat is het effect van alcoholgebruik en gezinscohesie op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau? Vanwege het feit dat factoren zowel invloed op het gedrag van adolescenten als op de ontwikkeling van gedrag bij adolescenten kunnen hebben (Bronfenbrenner, 1977) en bovengenoemde factoren effect lijken te hebben op het gedrag van adolescenten, wordt verwacht dat alcoholgebruik en gezinscohesie effect hebben op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten.

Methode

Participanten

Door het benaderen van basisscholen en middelbare scholen, zijn op selecte wijze participanten geworven voor het onderzoek. In totaal hebben 269 participanten deelgenomen aan dit longitudinale onderzoek. De participanten waren jonge adolescenten in de leeftijd van

10 tot en met 13 jaar. De gemiddelde leeftijd van de onderzoekspopulatie bedroeg 11.87 jaar ($SD = 0.68$). In totaal namen 111 mannen (41.3%) en 158 vrouwen (58.7%) deel aan het onderzoek. 134 participanten (49.8%) gaven aan een laag opleidingsniveau te (gaan) volgen en 135 participanten (50.2%) gaven aan een hoog opleidingsniveau te (gaan) volgen. Er is geen significant verschil tussen de opleidingsgroepen qua sekse ($\chi^2(1) = 0.67, p = .415$), wel qua leeftijd ($t(266) = 2.86, p = .005$). Participanten die een laag opleidingsniveau (gaan) volgen, zijn gemiddeld 11.89 jaar ($SD = 0.72$) en participanten die een hoog opleidingsniveau (gaan) volgen zijn gemiddeld iets jonger (11.66 jaar; $SD = 0.62$).

Attritie-analyses. De resultaten van een t-test toonden aan dat de participanten die aan één meetmoment deelnamen qua leeftijd niet verschillen van de participanten die aan beide momenten deelnamen ($p = .240$). De resultaten van een chi-kwadraatanalyse toonden aan dat de participanten die aan één meetmoment deelnamen ook qua opleidingsniveau niet verschillen van participanten die aan beide momenten deelnamen ($p = .371$). Het blijkt echter wel dat in de groep van participanten die aan één meetmoment hebben deelgenomen, jongens oververtegenwoordigd zijn ($p < .001$). Het betreft hier echter een klein effect ($\phi = .23$). Op basis van deze analyses wordt aangenomen dat de resultaten met de longitudinale steekproef niet zullen zijn gebiased vanwege selectieve uitval.

Procedure

De directeurs van de basisscholen en middelbare scholen hebben ingestemd met het afnemen van de vragenlijsten op hun school. Op verzoek van de scholen hebben de ouders van de leerlingen een brief ontvangen met uitleg over het onderzoek. Vervolgens hebben de ouders van de participanten een toestemmingsformulier ingevuld.

De benodigde data zijn door acht onderzoekers verzameld op twee meetmomenten. Het eerste meetmoment vond plaats rond half november. Het tweede meetmoment vond plaats rond half maart. Het invullen van de vragenlijsten vond plaats in de klas. Bij het invullen van de vragenlijsten was zowel een leerkracht als een onderzoeker aanwezig. Participanten vulden de vragenlijsten individueel in. Deelname aan het onderzoek vond plaats op vrijwillige basis.

Meetinstrumenten

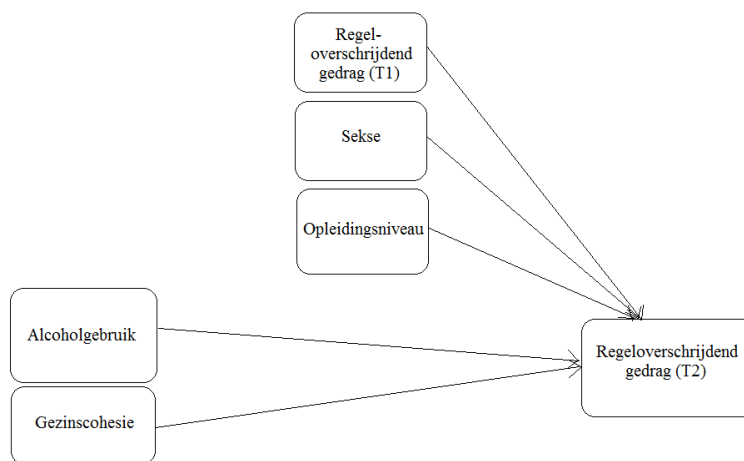
Regeloverschrijdend gedrag. Om regeloverschrijdend gedrag te meten is gebruik gemaakt van een vragenlijst (Baerveldt, 1990, 1992). Deze vragenlijst bestaat uit 16 items en meet hoe vaak een persoon de afgelopen twaalf maanden regeloverschrijdend gedrag heeft vertoond (vb.: 'Door de politie opgepakt omdat je iets had gedaan'). Deelnemers gaven antwoord op een 4-puntsschaal: 1 = nooit; 2 = één keer; 3 = twee/drie keer en 4 = vier keer of meer. Aan de hand van somscores werd de uiteindelijke score berekend. De betrouwbaarheid

van deze vragenlijst in dit onderzoek (Cronbach's α) was .66 bij de eerste meting en .71 bij de tweede meting.

Alcoholgebruik. Alcoholgebruik is in kaart gebracht aan de hand van twee items. Deze items meten hoe vaak een persoon de laatste vier weken alcohol genuttigd heeft (vb.: 'Hoe vaak in de afgelopen 4 weken heb je meer dan 6 glazen alcoholhoudende drank gedronken?'). Deelnemers gaven antwoord op een 6-puntsschaal: 1 = geen enkele keer; 2 = één tot drie dagen in de vier weken; 3 = één tot twee dagen per week; 4 = drie tot vier dagen per week; 5 = vijf tot zes dagen per week en 6 = iedere dag. Aan de hand van gemiddelde scores werd de uiteindelijke score berekend.

Gezinscohesie. Om gezinscohesie te meten is gebruik gemaakt van de cohesieschaal van de Leuvense Gezinsvragenlijst (Kog, Vertommen, & Vandereycken, 1987). Deze cohesieschaal bestaat uit 13 items en meet de mate van emotionele binding die gezinsleden hebben ten opzichte van elkaar (vb.: 'In ons gezin betrekken we elkaar in alles wat we doen'). Deelnemers gaven antwoord op een 5-puntsschaal: 1 = klopt erg slecht; 2 = klopt slecht; 3 = klopt soms wel/soms niet; 4 = klopt goed en 5 = klopt erg goed. Aan de hand van gemiddelde scores werd de uiteindelijke score berekend. De betrouwbaarheid van deze vragenlijst in dit onderzoek (Cronbach's α) was .80.

Statistische analyses

Voor de data-analyse werd gebruik gemaakt van SPSS 21.0. Om te onderzoeken of alcoholgebruik en gezinscohesie effect hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, werd een multiële regressieanalyse uitgevoerd. In deze analyse werden sekse en opleidingsniveau meegenomen als covariaten. Om te onderzoeken of alcoholgebruik en gezinscohesie effect hebben op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, werd eveneens een multiële regressieanalyse uitgevoerd. Bij deze analyse werden de score op de eerste meting van regeloverschrijdend gedrag, sekse en opleidingsniveau

meegenomen als covariaten. Om te onderzoeken hoe de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag eruit ziet, werd een gepaarde t-test uitgevoerd, zowel voor jongens als voor meisjes.

Om opleidingsniveau mee te kunnen nemen in de regressieanalyse, werd er vooraf een dummy variabele van gemaakt. Laag opleidingsniveau (waarde = 0) bestond uit de opleidingsniveaus LWOO, vmbo en vmbo-havo. Hoog opleidingsniveau (waarde = 1) bestond uit de opleidingsniveaus havo, havo-VWO, VWO en gymnasium. Ook sekse werd getransformeerd tot dummy met meisjes als referentiecategorie.

Resultaten

Een multipele regressieanalyse werd gebruikt om het effect van alcoholgebruik en gezinscohesie op de mate van regeloverschrijdend gedrag te meten. De resultaten van deze regressieanalyse toonden voor het gehele model significante effecten aan, $R^2 = .10$, $F(4,264) = 7.54$, $p < .001$. Kijkend naar de onafhankelijke variabelen afzonderlijk, blijkt enkel het effect van alcoholgebruik op de mate van regeloverschrijdend gedrag niet significant, $p = .657$. Sekse laat een positief effect zien op de mate van regeloverschrijdend gedrag, ($\beta = .260$), wat weergeeft dat jongens een hogere mate van regeloverschrijdend gedrag laten zien dan meisjes. Opleidingsniveau laat een negatief effect zien op de mate van regeloverschrijdend gedrag ($\beta = -.121$), wat betekent dat jongeren die een lager opleidingsniveau (gaan) volgen een hogere mate van regeloverschrijdend gedrag laten zien dan jongeren die een hoger opleidingsniveau gaan volgen. Ook gezinscohesie laat een negatief effect zien op de mate van regeloverschrijdend gedrag ($\beta = -.137$), wat inhoudt dat een lagere mate van gezinscohesie leidt tot een hogere mate van regeloverschrijdend gedrag.

Tabel 1

Effecten van onafhankelijke variabelen en covariaten (T1) op de mate van regeloverschrijdend gedrag (T2)

Model	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>p</i>
Sekse	.068	.015	.260	.000
Opleidingsniveau	-.031	.015	-.121	.041
Alcoholgebruik	-.008	.015	-.026	.657
Gezinscohesie	-.032	.015	-.137	.021

Noot. $R^2 = .10$, $p < .001$

Een gepaarde t-test werd gebruikt om te onderzoeken hoe de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag eruit ziet. De resultaten van deze analyse waren niet significant ($p = .527$ voor jongens en $p = .126$ voor meisjes).

Een multiële regressieanalyse werd vervolgens gebruikt om het effect van alcoholgebruik en gezinscohesie op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag te meten. De resultaten van deze regressieanalyse toonden met betrekking tot het gehele model significante effecten aan, $R^2 = .24$, $F(5,263) = 16.44$, $p < .001$. Kijkend naar de onafhankelijke variabelen afzonderlijk, blijken echter alleen de effecten van de eerste meting van regeloverschrijdend gedrag en van sekse significant, respectievelijk $p < .001$ en $p = .005$. Sekse laat een positief effect zien op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag ($\beta = .159$), wat weergeeft dat jongens, gecontroleerd voor de overige modelvariabelen, meer afname van regeloverschrijdend gedrag laten zien dan meisjes.

Tabel 2

Effecten van onafhankelijke variabelen en covariaten (T1) op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag (T2)

Model	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>p</i>
Regeloverschrijdendgedrag1	.383	.056	.388	.000
Sekse	.042	.015	.159	.005
Opleidingsniveau	-.022	.014	-.087	.111
Alcoholgebruik	-.013	.017	-.042	.444
Gezinscohesie	-.019	.013	-.081	.141

Noot. $R^2 = .24$, $p < .001$

Discussie en conclusie

Dit onderzoek heeft zich gericht op de effecten van alcoholgebruik en gezinscohesie op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau. De mate van ervaren gezinscohesie blijkt een negatief effect te hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten. Dit betekent dat adolescenten die een lage mate van gezinscohesie ervaren, meer regeloverschrijdend gedrag laten zien.

Alcoholgebruik blijkt geen effect te hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten. Vanwege het feit dat gecorrigeerd is voor sekse en opleidingsniveau, kan het gevonden effect van gezinscohesie op de mate van regeloverschrijdend gedrag niet worden toegeschreven aan sekseverschillen en verschillen in opleidingsniveau.

In overeenstemming met de literatuur geldt dat gezinscohesie effect heeft op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten (Lucia & Breslau, 2006). In tegenstelling tot wat in eerder onderzoek werd gevonden (Felson et al., 2008), werd in dit onderzoek geen effect van alcoholgebruik gevonden op de mate van regeloverschrijdend gedrag. Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van een effect, is dat een groot deel van de

participanten op de vragenlijst heeft aangegeven nooit of nauwelijks alcohol te gebruiken. Gezien de gemiddelde leeftijd van de participanten (11.87 jaar), is dit in overeenstemming met literatuur waaruit blijkt dat adolescenten gemiddeld pas op hun dertiende voor het eerst alcohol drinken en gemiddeld op hun veertiende regelmatig alcohol gebruiken (Swendsen et al., 2012).

Dit onderzoek heeft zich tevens gericht op de effecten van alcoholgebruik en gezinscohesie op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, gecorrigeerd voor sekse en opleidingsniveau. Zowel voor alcoholgebruik als voor gezinscohesie bleef een effect uit. Het uitblijven van een effect kan niet worden toegeschreven aan sekseverschillen en het ontbreken van verschillen in opleidingsniveau, omdat voor deze variabelen is gecorrigeerd.

In tegenstelling tot de verwachting, werd voor alcoholgebruik en gezinscohesie geen effect gevonden op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag. Het uitblijven van een effect van alcoholgebruik en gezinscohesie op de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag, wordt mogelijk verklaard door de korte tijd tussen de metingen. Deze tijd was wellicht te kort om een ontwikkeling in regeloverschrijdend gedrag vast te stellen (Schwartz, 2005).

Sterke en zwakke punten

Een sterk punt van het huidige onderzoek is dat er geen sprake kan zijn van een correlatie, maar dat er met zekerheid gesproken kan worden over effecten, door de longitudinale onderzoeksopzet (Schwartz, 2005). Tevens is dit onderzoek een van de eerste onderzoeken die factoren waarvan bekend is dat zij effect hebben op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij adolescenten, in verband brengt met de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag. Vervolgonderzoek zou meer aandacht kunnen besteden aan dit verband, vanwege de beperkte bestaande literatuur.

In het huidige onderzoek staan twee beperkingen centraal. De eerste beperking betreft de leeftijd van de participanten. Om effecten te meten met betrekking tot de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag, waren de participanten mogelijk nog te jong. Onderzoek wees namelijk uit dat de meeste jongeren tussen hun veertiende en zeventiende levensjaar beginnen met het vertonen van regeloverschrijdend gedrag (Dodge et al., 2006), terwijl de gemiddelde leeftijd in het huidige onderzoek lager was dan veertien jaar. Bij vervolgonderzoek zou het interessant zijn om ook oudere participanten aan het onderzoek deel te laten nemen, zodat de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag op langere termijn onderzocht kan worden. Tevens kan dan onderzocht worden of effecten afhankelijk zijn van de leeftijd van de participanten. De tweede beperking betreft het korte tijdsinterval tussen de twee metingen. Dit tijdsinterval was waarschijnlijk te kort om enige substantiële verandering met betrekking tot

regeloverschrijdend gedrag te meten (Schwartz, 2005). Bij vervolgonderzoek is het daarom van belang gebruik te maken van een longitudinale onderzoeksopzet, met een groter tijdsinterval.

Conclusie

In dit onderzoek werd geen effect van alcoholgebruik gevonden op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten. Wel werd er een negatief effect van gezinscohesie gevonden op de mate van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten. Met betrekking tot de ontwikkeling van regeloverschrijdend gedrag bij jonge adolescenten, bleef zowel een effect van alcoholgebruik als van gezinscohesie uit.

Literatuur

- Baerveldt, C. (1990). *De school: broedplaats of broeiest? Een vergelijkend onderzoek naar de rol van de school bij de bestrijding en verspreiding van kleine criminaliteit van leerlingen*. Gouda Quint: Arnhem.
- Baerveldt, C. (1992). Schools and the prevention of petty crime: Search for a missing link. *Journal of Quantitative Criminology*, 8, 79-94. doi:10.1007/BF01062760
- Barber, B. K. & Schluterman, J. M. (2008). Connectedness in the lives of children and adolescents: A call for greater conceptual clarity. *Journal of Adolescent Health*, 43, 209–216. doi:10.1016/j.jadohealth.2008.01.012
- Barnes, G. M., Welte, J. W., & Hoffman, J. H. (2002). Relationship of alcohol use to delinquency and illicit drug use in adolescents: Gender, age, and racial/ethnic differences. *Journal of Drug Issues*, 32, 153-178.
- Bongers, I. L., Koot, H. M., Ende, J., van der, & Verhulst, F. C. (2003). The normative development of child and adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 112, 179 – 192. doi:10.1037/0021-843X.112.2.179
- Bongers, I. L., Koot, H. M., Ende, J., van der, & Verhulst, F. C. (2004). Developmental trajectories of externalizing behaviors in childhood and adolescence. *Child Development*, 75, 1523-1537. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00755.x
- Bray, J. H., Adams, G. J., Getz, J. G., & Baer, P. E. (2001). Developmental, family, and ethnic influences on adolescent alcohol usage: A growth curve approach. *Journal of Family Psychology*, 15, 301–314. doi:10.1037//0893-3200.15.2.301
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32, 513-531. doi:10.1037/0003-066X.32.7.513
- Cavendish, W., Nielsen, A. L., & Montague, M. (2012). Parent attachment, school commitment, and problem behaviour trajectories of diverse adolescents. *Journal of Adolescence*, 35, 1629-1639. doi:10.1016/j.adolescence.2012.08.001
- Copello, A. G., Velleman, R. D. B., & Templeton, L. J., (2005). Family interventions in the treatment of alcohol and drug problems. *Drug and Alcohol Review*, 24, 369-385. doi:10.1080/09595230500302356
- Crespo, C., Kielpikowski, M., Pryor, J., & Jose, P. E. (2011). Family rituals in New Zealand families: Links to family cohesion and adolescents' well-being. *Journal of Family Psychology*, 25, 184-193. doi:10.1037/a0023113

- Deković, M., Wissink, I. B., & Meijer, A. M. (2004). The role of family and peer relations in adolescent antisocial behaviour: Comparison of four ethnic groups. *Journal of Adolescence*, *27*, 497-514. doi:10.1016/j.adolescence.2004.06.010
- Dodge, K. A., Coie, J. D., & Lynam, D. (2006). Aggression and antisocial behavior in youth. In N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology* (pp. 719-765). Hoboken, NJ, US: Wiley.
- Dornbusch, S. M., Erickson, K. G., Laird, J., & Wong, C. A. (2001). The relation of family and school attachment to adolescent deviance in diverse groups and communities. *Journal of Adolescent Research*, *16*, 396-422. doi:10.1177/0743558401164006
- Enzmann, D., Haen Marshall, I., Killias, M., Junger-Tas, J., Steketee, M., & Gruszczynska, B. (2010). Self-reported delinquency in Europe and beyond: First results of the Second International Self-Report Delinquency Study in the context of police and victimization data. *European Journal of Delinquency*, *7*, 159-183. doi:10.1177/1477370809358018
- Exum, M. L. (2006). Alcohol and aggression: An integration of findings from experimental studies. *Journal of Criminal Justice*, *34*, 131-145. doi:10.1016/j.jcrimjus.2006.01.008
- Farrington, D. P. (2003). Developmental and life-course criminology: Key theoretical and empirical issues – the 2002 Sutherland Award Address. *Criminology*, *41*, 221–255. doi:10.1111/j.1745-9125.2003.tb00987.x
- Felson, R., Sovolainen, J., Aaltonen, M., & Moustgaard, H. (2008). Is the association between alcohol use and delinquency causal or spurious? *Criminology*, *46*, 785-808. doi:10.1111/j.1745-9125.2008.00120.x
- Fergusson, D. M. & Horwood, L. J. (2000). Alcohol abuse and crime: A fixed-effects regression analysis. *Addiction*, *95*, 1525-1536. doi:10.1046/j.1360-0443.2000.951015257.x
- Fergusson, D. M. & Horwood, L. J. (2002). Male and female offending trajectories. *Development and Psychopathology*, *14*, 159-177.
- Franken, I. H. A. (2003). Drug craving and addiction: Integrating psychological and neuropsychopharmacological approaches. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, *27*, 563-579. doi:10.1016/S0278-5846(03)00081-2
- Green, A. E., Gesten, E. L., Greenwald, M. A., & Salcedo, O. (2008). Predicting delinquency in adolescence and young adulthood. A longitudinal analysis of early risk factors. *Youth Violence and Juvenile Justice*, *6*, 323-342. doi:10.1177/1541204008320261

- Gutman, L. M., Eccles, J. S., Peck, S., & Malanchuk, O. (2011). The influence of family relations on trajectories of cigarette and alcohol use from early to late adolescence. *Journal of Adolescence, 34*, 119-128. doi:10.1016/j.adolescence.2010.01.005
- Gutman, L. M., Sameroff, A. J., & Cole, R. (2003). Academic growth curve trajectories from 1st grade to 12th grade: Effects of multiple social risk factors and preschool child factors. *Developmental Psychology, 39*, 777-790. doi:10.1037/0012-1649.39.4.777
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2011). *Monitoring the Future national survey results on drug use, 1975-2010. Volume 1, secondary school students*. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan.
- Junger-Tas, J., Ribeaud D., & Cruyff, M. J. L. F. (2004). Juvenile delinquency and gender. *European Journal of Criminology, 1*, 333-375. doi:10.1177/1477370804044007
- Kog, E., Vertommen, H., & Degroote, T. (1985). Family interaction research in anorexia nervosa: The use and misuse of a self-report questionnaire. *The International Journal of Family Psychiatry, 6*, 227-243.
- Kog, E., Vertommen, H., & Vandereycken, W. (1987). De Leuvense Gezinsvragenlijst: Een nieuw gezinsdiagnostisch instrument. *Tijdschrift voor Psychiatrie, 29*, 343-355.
- Kuendig, H. & Kuntsche, E. (2006). Family bonding and adolescent alcohol use: Moderating effect of living with excessive drinking parents. *Alcohol and Alcoholism, 41*, 464-471. doi:10.1093/alcalc/agl018
- Lilly, J. R., Cullen, F. T., & Ball, R. A. (2011). *Criminological theory. Context and consequences*. London: Sage Publications Ltd.
- Livingston, M. (2008). Recent trends in risky alcohol consumption and related harm among young people in Victoria, Australia. *Australian and New Zealand Journal of Public Health, 32*, 266 – 271. doi:10.1111/j.1753-6405.2008.00227.x
- Loeber, R. & Farrington, D. P. (1999). *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lucia, V. C. & Breslau, N. (2006). Family cohesion and children's behavior problems: A longitudinal investigation. *Psychiatry Research, 141*, 141-149. doi:10.1016/j.psychres.2005.06.009
- Lucia, S., Killias, M., & Junger-Tas, J. (2012). The school and its impact on delinquency. In J. Junger-Tas, I. Haen Marshall, D. Enzmann, M. Killias, M. Steketee, & B. Gruszczynska (Eds.), *The Many Faces of Youth Crime. Contrasting Theoretical Perspectives on*

- Juvenile Delinquency across Countries and Cultures* (pp. 211-236). New York: Springer.
- Matherne, M. M., & Thomas, A. (2001). Family environment as a predictor of adolescent delinquency. *Adolescence*, *36*, 655 – 664.
- Meeus, W., Branje, S., & Overbeek, G. J. (2004). Parents and partners in crime: A six-year longitudinal study on changes in supportive relationships and delinquency in adolescence and young adulthood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*, 1288-1298. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00312.x
- Miller, S., Malone, P. S., & Dodge, K. A. (2010). Developmental trajectories of boys' and girls' delinquency: Sex differences and links to later adolescent outcomes. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *38*, 1021-1032. doi:10.1007/s10802-010-9430-1
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, *100*, 674-701. doi:10.1037/0033-295X.100.4.674
- Moffitt, T. E. & Caspi, A. (2001). Childhood predictors differentiate life-course persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females. *Development and Psychopathology*, *13*, 355-375. doi:10.1017/S0954579401002097
- Moffitt, T. E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P. A. (2001). *Sex differences in antisocial behavior: Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Olson, D. (2011). FACES IV and the Circumplex Model: Validation study. *Journal of Marital and Family Therapy*, *3*, 64-80. doi:10.1111/j.1752-0606.2009.00175.x
- Poelen, E. A. P., Scholte, R. H. J., Engels, R. C. M. E., Boomsma, D. I., & Willemsen, G. (2005). Prevalence and trends of alcohol use and misuse among adolescents and Young adults in the Netherlands from 1993 to 2000. *Drug and Alcohol Dependence*, *79*, 413-421. doi:10.1016/j.drugalcdep.2005.03.020
- Raaijmakers, Q. A. W., Engels, R. C. M. E., & Van Hoof, A. (2005). Delinquency and moral reasoning in adolescence and young adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, *29*, 247-258. doi:10.1080/01650250544000035
- Rosenquist, J. N., Murabito, J., Fowler, J. H., & Christakis, N. A. (2010). The spread of alcohol consumption behavior in a large social network. *Annals of Internal Medicine*, *152*, 426-433. doi:10.7326/0003-4819-152-7-201004060-00007

- Ryan, S. M., Form, A. F., & Lubman, D. I. (2010). Parenting factors associated with reduced adolescent alcohol use: A systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 44*, 774-783. doi:10.1080/00048674.2010.501759
- Schwartz, S. J. (2005). A new identity for identity research: Recommendations for expanding and refocusing the identity literature. *Journal of Adolescent Research, 20*, 293-308. doi:10.1177/0743558405274890
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent Development. *Annual Review of Psychology, 52*, 83–110. doi:10.1146/annurev.psych.52.1.83
- Sutherland, I. & Shepherd, J. P. (2001). The prevalence of alcohol, cigarette and illicit drug use in a stratified sample of English adolescents. *Addiction, 96*, 637-640. doi:10.1046/j.1360-0443.2001.96463712.x
- Swendsen, J., Burstein, M., Case, B., Conway, K. P., Dierker, L., He, J., & Merikangas, K. R. (2012). Use and abuse of alcohol and illicit drugs in US adolescents. Results of the National Comorbidity Survey-Adolescent Supplement. *Archives of General Psychiatry, 69*, 390-398. doi:10.1001/archgenpsychiatry.2011.1503
- Veen, V. C., Stevens, G., Doreleijers, T., & Vollebergh, W. (2011). Moroccan adolescent suspect offenders in the Netherlands: Ethnic differences in offender profiles. *Psychology, Crime and Law, 17*, 545-561. doi:10.1080/10683160903418205
- Wikström, P. H. & Sampson, R. J. (2003). Social mechanisms of community influences on crime and pathways in criminality. In B. B. Lahey, T. E. Moffitt, & A. Caspi (Eds.), *Causes of Conduct Disorder and Juvenile Delinquency* (pp. 116-148). New York: The Guilford Press.
- Zhang, L., Wieczorek, W. F., & Welte, J. W. (2011). Early onset of delinquency and the trajectory of alcohol-impaired driving among young males. *Addictive Behaviors, 36*, 1154-1159. doi:10.1016/j.addbeh.2011.07.012